

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Hallituksen esitys eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Vuokralaiset ry kiittää mahdollisuudesta lausua toimeentulotuen uudistamista koskevasta esityksestä. Vuokralaiset ry on vuokralaisten ja asumisoikeusasukkaiden edunvalvonta- ja neuvontajärjestö.

Vuokralaiset ry suhtautuu kriittisesti esitysluonnoksen ehdotuksiin, jotka koskevat perusosan alentamismenettelyn laajentamista tilanteissa, joissa toimeentulotuen hakija ei ole ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi tai ei ole hakenut ensisijaisia etuuksia. Näiden velvoitteiden täyttämättä jättäminen voi esityksen mukaan johtaa toimeentulotuen perusosan alentamiseen, mikä lisää haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten toimeentuloriskejä.

Vuokralaiset ry katsoo, että toimeentulotukea on kehitettävä niin, että se samalla tukee itsenäistä selviytymistä ja ehkäisee syrjäytymistä. Asuminen on merkittävä kuukausittainen menoerä pienituloisille, ja korostamme, että perusosan alentaminen vaikuttaa välittömästi mahdollisuuteen selviytyä asumismenoista. Olemme huolissamme siitä, että toimeentulotuen ehtojen kiristäminen ja leikkaukset voivat johtaa entistä vaikeampiin elämänhallinnan ongelmiin, syrjäytymiseen ja jopa asunnottomuuden lisääntymiseen. Tässä tilanteessa sanktioiminen ei edistä yksilön mahdollisuuksia suoriutua velvoitteista, vaan todennäköisesti vaikeuttaa hänen sosiaalista tilannettaan. Jaamme

erityisesti MML:n huolen heikoimmassa asemassa olevien lapsiperheiden toimeentulon heikkenemisestä.

Pidämme mahdollisena esille nostettua näkemystä siitä, että toimeentulotuen maksaminen suoraan vuokranantajalle tilanteissa, joissa vuokravakuus on maksettu, voi joissain tapauksissa auttaa turvaamaan asumisen jatkuvuutta. Samalla korostamme, että tämänkaltaisten mekanismien rinnalla on tärkeää vahvistaa tuen hakijoiden oikeusturvaa, palveluohjausta ja mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä. Yhdymmekin SOSTE:n näkemykseen siitä, että riittävän ohjauksen, tuen ja yksilöllisen arvioinnin turvaaminen on keskeistä, jotta ihmisillä on todelliset mahdollisuudet parantaa omaa sosiaalista tilannettaan sen sijaan, että he ajautuisivat yhä syvemmälle toimeentulovaikeuksiin.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

--

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Pidämme tärkeänä, että viranomaisten välinen tietojenvaihto on sujuvaa, jotta toimeentulotuen käsittelyprosessi olisi hakijalle mahdollisimman vaivatonta. Vuokralaiset ry kuitenkin samalla korostaa, että esityksessä ehdotetut muutokset toimeentulotuen hakijoiden tietojen luovuttamiseen ja viranomaisiin kohdistuviin tiedonsaantioikeuksiin tulee toteuttaa riittävän oikeasuhtaisella ja läpinäkyvällä tavalla. Korostamme, että luottamuksellinen ja ihmislähtöinen sosiaaliturvajärjestelmä rakentuu osapuolten väliselle yhteistyölle.

Tiedonsaannin ja -luovutuksen prosessin kehittämisessä on lisäksi tärkeää varmistaa, että kaikki tuen hakijat saavat riittävästi ohjausta ja neuvontaa. Tietojen käsittelyyn ja luovuttamiseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet voivat olla monimutkaisia, minkä vuoksi ymmärrettävä ja saavutettava viestintä on keskeistä hakijan oikeusturvan kannalta. Hyvin toteutettu ohjaus vahvistaa luottamusta viranomaisasiointiin ja edistää sujuvaa asiointia.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

Vuokralaiset ry näkee mahdollisena, että kuntien täysi rahoitusvastuu 18–24-vuotiaiden toimeentulotuesta voisi oikein toteutettuna lisätä kannustimia kehittää nuorille suunnattuja koulutus- ja työllistymisväyliä sekä muita palveluja, kuten nuorten itsenäisen asumisen tukipalveluja, sekä kannustaa kohtuuhintaiseen vuokra-asuntotarjontaan.

Toisaalta pohdimme myös kuntien resurssien riittävyyttä asian hoitamiseen kuntatalouksienkin ollessa tiukoilla.

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Ehdotus ei ota riittävästi huomioon nykyistä asuntopoliittista kehitystä, jossa valtion tukemaa kohtuuhintaista vuokra- ja asumisoikeusasuntotuotantoa on vähennetty. Tämä kehitys kaventaa toimeentulotukea saavien vuokralaisten mahdollisuuksia löytää vuokranormien rajoissa olevia asuntoja. Esityksessä ehdotettu kuntien ja hyvinvointialueiden velvoite kehittää edullisia asumisratkaisuja on sinänsä kannatettava, mutta pidämme välttämättömänä, että velvoitteiden toteutumista seurataan systemaattisesti ja ohjataan aktiivisesti.

Perustuslain 19 § turvaa jokaiselle oikeuden ihmisarvoisen elämän edellyttämään välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Tämä oikeus koskee myös asumisen järjestämistä. Toimeentulotuki on tärkeä ja viimesijainen turvaverkko monelle pienituloiselle, joista huomattava osa on vuokralla asuvia. Toimeentulotuen määrällä on merkittävä vaikutus vuokralla asuvan henkilön henkilökohtaiseen talouteen ja erityisesti vuokranmaksukykyyn.

Mikäli toimeentulotukea myönnetään vain sellaisten asumismenojen perusteella, jotka vastaavat asetettuja vuokranormeja, mutta markkinoilla ei ole tosiasiallisesti tarjolla tällaisia asuntoja, ei perustuslain 19 §:n turvaama oikeus käytännössä toteudu. Asumisen hyväksyttävät enimmäiskustannukset on määriteltävä tavalla, joka vastaa todellisia vuokratasoja eri alueilla. Näiden rajojen on perustuttava realistisiin alueellisiin asuntomarkkinoihin ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuuteen.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotuen velvoitteiden tiukentaminen ei saa tapahtua asumisturvan kustannuksella. Asumisen jatkuvuuden ja vakauden turvaaminen on oltava keskeinen tavoite. Kodin menetys on vakava yhteiskunnallinen seuraus, eikä toimeentulotuen muutoksia tule toteuttaa tavalla, joka lisää merkittävästi tätä riskiä. Pidämme tärkeänä, että jatkovalmistelussa arvioidaan uudistuksen vaikutuksia erityisesti vuokralla asuvien näkökulmasta. Toimeentulotuki on monille viimesijainen, mutta välttämätön turvaverkko. Siksi uudistuksen tulee tukea sekä yksilöiden elämänhallintaa että heidän edellytyksiään säilyttää vakaa asumistilanne.

Muu lausuntopalaute:

-

Viita Anne
Vuokralaiset VKL ry - Anne Viita, toiminnanjohtaja

